herpy

JASZCZURKI WŁAŚCIWE

Western Green Lizard

Lacerta bilineata

Lacerta bilineata to duża, smukła i aktywna za dnia jaszczurka z ciepłych, nasłonecznionych zboczy i zarośli Europy Zachodniej, o zielonym ciele, czarnych plamkach i ogonie stanowiącym dwie trzecie długości. Osiąga 25-40 cm, żywi się owadami i innymi drobnymi zwierzętami i wymaga słońca, dużego terrarium lub terrarium zewnętrznego oraz chłodnego zimowania.

Rodzina: Lacertidae

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**25-40 cm** długość całkowita z ogonem
Waga	**30-45 g**
Długość życia	**5-10 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Skalny i naziemny**
Środowisko	**Tereny skaliste i lasy i łąki strefy umiarkowanej**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**150 × 60 × 75 cm** D × S × W dla 2 dorosłych osobników
Temperatura w dzień	**22-30 °C**
Miejsce wygrzewania	**38-45 °C**
Temperatura w nocy	**12-18 °C**
Wilgotność	**40-60%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Zalecane** Strefa Fergusona 3
Zimowanie	**4-6 °C** 8-12 tygodni
Pokarm	**Owady i dżdżownice i ślimaki**
Utrzymanie	**Pojedynczo, w parach lub jeden samiec z kilkoma samicami**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Wielkość zniesienia	**5-23 jaj**
Zniesienia w roku	**1-4**
Inkubacja	**45-80 dni** przy 28-30 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Lacerta bilineata jest jedną z największych jaszczurek Europy. Ciało jest smukłe, głowa długa, a dorosłe osobniki mają lśniąco zielone ubarwienie. Ogon stanowi około dwóch trzecich całkowitej długości i, jak u innych jaszczurek, może zostać odrzucony w razie zagrożenia. Odrasta, ale zamiast nowych kręgów ma chrzęstny pręt. Długość ciała (od pyska do kloaki) wynosi do ok. 13 cm. Dorosłe osobniki osiągają 25-40 cm długości, około 35 cm w Niemczech i 40 cm lub więcej w Europie Południowej, i ważą 30-45 g.

Samiec jest zielony z wieloma drobnymi czarnymi plamkami, a boki głowy i szyi są niebieskawe do niebieskozielonych i w okresie godowym stają się intensywniej niebieskie. Samica ma mniej, ale większych plamek i często dwie lub cztery jasne linie wzdłuż grzbietu. Samiec ma ponadto większą głowę, wyraźniejsze pory udowe i szerszą nasadę ogona. Świeżo wyklute

młode mają 8-9 cm długości, są beżowobrązowe z jasnymi podłużnymi paskami i ważą około 1 g. Spód głowy jest u nich już zielony i to najpewniejsza cecha odróżniająca je od *Lacerta viridis*, której młode mają białawe do brązowego gardło. Nazwa *bilineata* („dwupasa") nawiązuje prawdopodobnie do jasnych pasków grzbietowych.

Gatunek długo uważano za podgatunek *Lacerta viridis*. Dorosłych osobników nie da się pewnie od siebie odróżnić, ale gatunki różnią się genetycznie, jaja *L. bilineata* wylęgają się szybciej, a część samic pochodzących z krzyżówek jest bezpłodna. Zwierzęta w handlu mogą więc być błędnie oznaczone: jeśli nie znasz pochodzenia zwierzęcia, nazwa gatunkowa jest niepewna.

Zwierzę jest szybkie, płochliwe i czujne i tylko powoli przyzwyczaja się do bliskości człowieka. To zwierzę do obserwowania i opieki, nie do brania na ręce. Dorosłe samce są silnie terytorialne i nie mogą mieszkać z innym samcem.

Występowanie i środowisko

Lacerta bilineata występuje w Europie Zachodniej i Południowej: w północnej Hiszpanii, Andorze, Francji, Monako, południowej Szwajcarii, w całych Włoszech wraz z Sycylią, San Marino i na wschód po Słowenię i Chorwację, gdzie dociera do wyspy Cres. W Niemczech żyje tylko w małych, izolowanych populacjach nad środkowym Renem, dolną Mozelą, Nahe i Lahn oraz w rejonie Kaiserstuhl i Tuniberg; populacje z Kaiserstuhl są przez niektórych zaliczane do *Lacerta viridis* ze względu na ich materiał genetyczny.

Populacje na Jersey i Guernsey zostały prawdopodobnie introdukowane. Stanowiska w Anglii i USA (Kansas) pochodzą od wypuszczonych zwierząt i nie są uwzględnione na mapie.

> **Naturalny zasięg:** Hiszpania, Andora, Francja, Monako, Szwajcaria, Włochy, San Marino, Słowenia, Chorwacja i Niemcy.

ŚRODOWISKO

Lacerta bilineata żyje w otwartych, ciepłych i nasłonecznionych miejscach z kryjówkami w pobliżu: na zboczach o wystawie południowej, skrajach lasów, suchych murkach, winnicach z trawą, murawach, zaroślach jeżyn i tarniny, nasypach kolejowych i drogowych oraz w prześwietlonych sadach. Na północnej granicy zasięgu woli nieco chłodniejsze i wilgotniejsze części zboczy niż te najcieplejsze i najsuchsze.

Na noc i w zimnej porze roku zwierzęta chowają się w norach w ziemi. W Niemczech zimowanie trwa od września do końca lutego lub połowy marca. Pierwsze wychodzą samce, samice około czterech tygodni później, a młode w maju. Okres godowy przypada na kwiecień-czerwiec, jaja składane są w maju-czerwcu, a młode wykluwają się od końca sierpnia. Wiosną i jesienią zwierzęta są aktywne w środku dnia; w gorące lata chowają się w najgorętszych godzinach południowych i są aktywne późnym przedpołudniem i wczesnym popołudniem.

Zima jest zimna, a zwierzęta leżą całkowicie nieaktywne w niezamarzających norach w ziemi.

Hodowla

TERRARIUM

Lacerta bilineata jest duża i aktywna, chętnie się wspina i wykorzystuje całą przestrzeń. Para lub samiec z dwiema samicami potrzebują terrarium wewnętrznego o wymiarach co najmniej 150 × 60 × 75 cm (długość × szerokość × wysokość), a większe jest lepsze. Terrarium 90 × 40 × 40 cm jest za małe dla dorosłych zwierząt.

Najlepszym rozwiązaniem jest terrarium zewnętrzne w pełnym słońcu, o wymiarach co najmniej 2 × 1 m, skierowane na południe i z pochyłą tylną ścianą, tak by powstały nasłonecznione stoki. Zwierzęta mają tu światło słoneczne, naturalny rytm dobowy, chłodne noce i świeże powietrze. Część szyb lub pokrywy musi dać się latem zdjąć, aby słońce docierało do zwierząt bezpośrednio. Wysoka, przezroczysta ściana chroni przed wiatrem i wydłuża wieczorne nasłonecznienie. W Europie Północnej zwierzęta mogą przebywać na zewnątrz od maja do września. Całoroczne trzymanie na zewnątrz wymaga niezamarzającego zimowiska głęboko w zdrenowanej ziemi, ale bezpieczniej jest zabrać zwierzęta do środka na zimowanie, podczas którego można kontrolować temperaturę (patrz Temperatura). W chłodnym klimacie Europy Północnej nie można liczyć na to, że jaja wyklują się na zewnątrz, więc muszą trafić do inkubatora.

Urządź terrarium z mieszanką suchego i lekko wilgotnego podłoża: piasek i żwir w części suchej oraz 5 cm warstwa ziemi w części wilgotnej. Płaskie kamienie, korzenie, kawałki kory i gałęzie dają miejsca do wygrzewania i kryjówki, a rośliny takie jak lawenda, tymianek i bluszcz zapewniają osłonę. Tylną ścianę można wyłożyć korą, aby zwierzęta mogły się wspinać. Pokrywa musi być szczelna i z siatki, bo zwierzęta wspinają się aż do niej. Dobrze jest zrobić kryjówki na obu końcach.

Samica, która ma złożyć jaja, potrzebuje miejsca z luźną, lekko wilgotną ziemią. Zagłębienie o głębokości ok. 10 cm wypełnione torfem, ziemią i piaskiem i przykryte płaskim kamieniem łatwo przeszukać, gdy trzeba wyjąć jaja. Jeśli samica nie ma odpowiedniego miejsca, kopie po całym terrarium i może dojść do zatrzymania jaj.

Trzymaj tylko jednego samca w każdym terrarium. Mogą z nim mieszkać najwyżej dwie samice, a terrarium musi mieć wiele kryjówek, aby słabsza samica mogła się wycofać.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

TEMPERATURA

Lacerta bilineata uwielbia słońce. Miejsce do wygrzewania powinno mieć temperaturę powierzchni 38-45 °C, mierzoną termometrem na podczerwień, a powietrze w pozostałej części terrarium ma w dzień 22-30 °C, tak by był wyraźny gradient od ciepłego do chłodnego końca. Używaj lamp punktowych skierowanych na płaskie kamienie i zabezpiecz żarówki przed dotykiem.

W nocy temperatura może spaść do 12-18 °C. Odpowiada to naturalnemu ochłodzeniu na zewnątrz i chłodnemu pokojowi. Dogrzewanie nocne nie jest potrzebne.

Zimowanie jest konieczne i stanowi warunek rozmnażania. W naturze zwierzęta zapadają w spoczynek na cztery do sześciu miesięcy. W niewoli światło i ciepło ogranicza się stopniowo przez kilka tygodni od września-października. Karmienie się przerywa, ale zwierzęta trzyma się powyżej 13 °C przez co najmniej dwa tygodnie po ostatnim posiłku, aby jelita były puste, zanim temperatura zostanie obniżona do 4-6 °C na 8-12 tygodni. Najbezpieczniejsza jest lodówka bez zamrażalnika lub zimna, niezamarzająca piwnica z dwoma termometrami. Zwierzęta leżą w pojemniku z lekko wilgotną, nie mokrą, ziemią, piaskiem i liśćmi, by mogły się zakopać. Muszą być dobrze odżywione późnym latem i jesienią oraz zdrowe i wolne od roztoczy i robaków jelitowych (patrz Zdrowie). Na zewnątrz zwierzęta zimują w rurach lub komorach sięgających co najmniej 40 cm w głąb zdrenowanej ziemi, a przy silnych mrozach teren przykrywa się 20 cm warstwą słomy lub liści; w chłodnym klimacie Europy Północnej to rozwiązanie jest niepewne. Zimowanie kończy się, ponownie podnosząc temperaturę i zwiększając oświetlenie. Zobacz też temat o zimowaniu.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza powinna wynosić 40-60 %, z nieco wilgotniejszą i suchą częścią, aby zwierzęta mogły same wybierać. Terrarium musi mieć dobrą wentylację, a podłoże nie może być stale mokre, bo powoduje to problemy ze skórą i roztocza.

Zwierzęta dużo piją, zwłaszcza po zimowaniu i w ciepłych okresach, a po zimowaniu często piją przez kilka dni, zanim zaczną jeść. Postaw płaską miskę z wodą i wymieniaj wodę codziennie. Od czasu do czasu zraszaj rośliny i kamienie, aby zwierzęta mogły zlizywać krople.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

OŚWIETLENIE I UVB

Lacerta bilineata jest aktywna za dnia i wygrzewa się przez kilka godzin dziennie, więc potrzebuje silnego światła i UVB. Na zewnątrz UVB zapewnia słońce. W pomieszczeniu stosuje się świetlówkę UVB dla strefy Fergusona 3 nad miejscem do wygrzewania, tak by zwierzę otrzymywało przy grzbiecie indeks UV 3-5; odległość ustala się miernikiem UV. Szkło zatrzymuje UVB, więc świetlówka musi być wewnątrz terrarium lub nad siatką.

Długość dnia zmienia się z porą roku: 9-12 godzin ze świetlówkami, a lampę grzewczą włącza się na 5-7 godzin w środku dnia. Jesienią światła powinno ubywać, a wiosną przybywać, inaczej zwierzęta nie wejdą w rytm zimowania. Wymieniaj świetlówki UVB zgodnie z zaleceniami producenta.

Czytaj więcej: Światło i UVB

ŻYWIENIE

Lacerta bilineata żywi się chrząszczami, szarańczakami, gąsienicami, muchami, ćmami, pająkami, dżdżownicami, prosionkami, ślimakami i innymi drobnymi zwierzętami, a duże osobniki zjadają też małe jaszczurki. Nowo narodzone myszy bywają przyjmowane, ale nie są konieczne.

Podawaj zróżnicowaną dietę: świerszcze, szarańczaki, mącznika, karaczany, gąsienice, muchy, dżdżownice i małe ślimaki, w rozmiarach, które zwierzę może połknąć w całości. Owady karmowe same muszą być dobrze odżywione. Opylaj pokarm wapniem, a od czasu do czasu preparatem witaminowym z D3, częściej, jeśli zwierzęta nie mają UVB. Pokruszona sepia na

podłożu daje dodatkowy wapń.

Młode karmi się codziennie małymi świerszczami i innymi drobnymi owadami. Dorosłe karmi się co drugi dzień w sezonie aktywności, tyle, ile zjedzą w ciągu kilku minut. Po zimowaniu zwierzęta przez pierwsze tygodnie jedzą niewiele. Późnym latem i jesienią karmi się je obficie, aby miały zapasy na zimę. Przez resztę roku unikaj nadwagi.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Lacerta bilineata jest szybka, czujna i płochliwa. Nowe zwierzę długo się aklimatyzuje i do tego czasu chowa się przy każdym zbliżeniu. Karmienie pęsetą dodaje mu pewności. Unikaj chwytania, bo pod wpływem stresu odrzuca ogon.

Samce są terytorialne i walczą zaciekle, więc w terrarium może mieszkać tylko jeden samiec. Samice mogą być wobec siebie agresywne, zwłaszcza wiosną i gdy noszą jaja, a ciężarna samica może bronić miejsca składania jaj tak zaciekle, że inne zwierzęta trzeba wyjąć. Para lub samiec z dwiema samicami w dużym terrarium z wieloma kryjówkami to możliwe rozwiązanie; para jest najbezpieczniejsza. W okresie godowym samiec ściśle podąża za samicą i może ją gryźć, więc sprawdzaj, czy samica nie ma ran.

Gatunek nie powinien dzielić terrarium z innymi gatunkami. Przenoś zwierzęta jak najrzadziej, bo przeprowadzka je stresuje i zmniejsza szanse na rozmnożenie.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samiec ma większą głowę, wyraźniejsze pory udowe i szerszą nasadę ogona niż samica, a w okresie godowym boki głowy i szyi są wyraźnie niebieskie. Samica ma mniej, ale większych plamek i często jasne paski grzbietowe. U młodych płeć można rozpoznać dopiero po kilku miesiącach, a pomyłki są częste.

W populacjach południowych samice mogą się rozmnażać od około pierwszego roku życia. Młode trzymane przez zimę w cieple zamiast zimowania rosną szybciej i wcześniej dojrzewają, ale zaburza to roczny rytm zwierząt i nie jest zalecane. Do rozmnażania używaj tylko zdrowych, w pełni wyrośniętych samic.

GODY I KOPULACJA

Kopulacja następuje po zimowaniu. Po spoczynku zwierzęta są ospałe i dużo się wygrzewają; samiec budzi się pierwszy, samica kilka tygodni później. Samiec przechodzi linienie i przybiera szatę godową. Kopulacja zaczyna się, gdy oboje są aktywni, zwykle ok. jednego do trzech tygodni po przebudzeniu samicy. Samiec zbliża się do samicy, trąca jej boki i chwyta ją zębami za ogon, a ona go za sobą ciągnie. Potem przenosi chwyt na bok ciała i dochodzi do kopulacji.

Kilka okresów godowych może następować po sobie, często po każdym zniesieniu. Obserwuj zwierzęta przez pierwsze dni i rozdziel je, jeśli samica odniesie rany.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa jaja 2-4 tygodnie po kopulacji. Zniesienie liczy 5-23 jaja, najczęściej 9-13; młode samice składają najmniej. W naturze samica składa jedno zniesienie, w dobrych latach dwa w odstępie 3-4 tygodni. W terrarium samice często składają kilka zniesień, średnio 3-4 w sezonie.

Trzy do pięciu dni przed złożeniem jaj samica kopie po całym terrarium, a krótko przed złożeniem kopie celowo w jednym miejscu. Musi tam być luźna, lekko wilgotna ziemia, w przeciwnym razie złoży jaja w suchym piasku, gdzie szybko wyschną. Jaja są zwykle składane w nocy i często leżą głęboko. Wyjmij je, gdy tylko zostaną złożone, bo deszcz może sprawić, że zgniją, a upał może je wysuszyć. Samica może bronić miejsca składania jaj, więc zachowaj ostrożność.

INKUBACJA

Jaja umieszcza się w wilgotnym podłożu, np. wermikulicie lub drobnym piasku, w zamkniętym pojemniku z niewielką wentylacją, tak by nie leżały w wodzie. W 28-30 °C wykluwają się po 45-80 dniach. W niższej temperaturze trwa to dłużej. Zdrowe jaja są jędrne i pełne, często z różowawym odcieniem; jaja z licznymi wgnieceniami są często niezapłodnione.

ODCHÓW MŁODYCH

Młode mają przy wykluciu 8-9 cm i około 1 g i zaczynają polować po dwóch-trzech dniach. Podawaj małe świerszcze, małe mączniki, prosionki, łąkowy plankton i larwy much, opylone wapniem. Młode przyzwyczajone wcześnie do larw much zjadają je też później.

Trzymaj młode w małym, suchym i ciepłym terrarium z piaskiem, płaskimi kamieniami, suchą trawą i miską z wodą. Lampa punktowa 25 W zapewnia ciepło, a długość dnia wynosi 12 godzin. Suche terrarium ogranicza problemy z roztoczami i kleszczami. Młode mogą gryźć się nawzajem w ogony, więc pomagają liczne kryjówki i najlepiej kępy trawy. Płeć można zwykle rozpoznać po kilku miesiącach.

Gdy młode są w połowie wyrośnięte, można je przenieść do większego terrarium lub na zewnątrz. Małe lub słabe młode nie powinny zimować w pierwszym roku, lecz pozostać aktywne i karmione.

Zdrowie i częste błędy

Większość problemów wynika ze zbyt małej ilości ciepła, zbyt małej ilości UVB, jednostronnej diety lub zbyt małej przestrzeni. Typowe to:

- Choroba kości przy zbyt małej ilości UVB i wapnia. Zapewnij UVB lub słońce i opylaj pokarm.
- Roztocza i kleszcze, zwłaszcza przy wilgotnym podłożu i na zewnątrz. Utrzymuj podłoże suche i oglądaj zwierzęta przy każdym karmieniu.
- Robaki jelitowe i inne pasożyty. Nowe zwierzęta muszą przejść kwarantannę, a badanie kału u weterynarza przed zimowaniem to dobry pomysł.
- Rany po walkach lub kopulacji. Rozdziel zwierzęta, gdy pojawią się rany.
- Utrata ogona. Odrasta, ale zamiast kręgów ma chrzęstny pręt.
- Nieudane zimowanie: chude, chore lub zimowane w zbyt wysokiej temperaturze zwierzęta mogą umrzeć. Jeśli zwierzę jest chore lub ma niedowagę, nie powinno zimować.
- Trudności ze złożeniem jaj, jeśli brak odpowiedniego miejsca. Samica jest niespokojna i kopie; jeśli słabnie, udaj się do weterynarza.

Długość życia *Lacerta bilineata* nie została ustalona; *Lacerta viridis* żyje w niewoli do około 10 lat.

Zdrowe zwierzę ma jasne oczy, pełną nasadę ogona, gładką skórę i dobry apetyt. Udaj się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli zwierzę nie je, traci na wadze, oddycha z otwartym pyskiem lub jest ospałe.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.